Profesionalni razvoj učiteljev in uporaba »ABC learning design« pristopa

Janja Majer Kovačič

Ozadje in namen raziskave

Učitelji so v središču vsakega izboljševanja kakovosti izobraževanja in kot ključen dejavnik pomembno prispevajo h kakovosti poučevanja in učnim dosežkom učencev (Darling-Hammond, 2017a; Darling-Hammond et al., 2017b). Od učiteljskega kadra se konstantno pričakuje učinkovito spoprijemanje s poklicnimi izzivi, ki vključujejo uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, sodelovalnega dela, ustvarjanje interaktivnega učnega procesa v podporo učencem in vzpodbujanje učenčevega celovitega razvoja. Razvijanje strokovne usposobljenosti učiteljev in vzdrževanje visokih standardov v izobraževalnih sistemih je že nekaj časa v ospredju nacionalnih političnih vidikov (OECD, 2009). Po navedbah OECD je tako zagotavljanje učiteljem kakovostno nadaljnje izobraževanje in usposabljanje ter nudenje podpore pri razvoju njihovih kompetenc ena izmed osnovnih nalog (OECD, 2005), pri čemer kompetence operacionaliziramo kot veščine, znanje, stališča in motivacijske vidike, ki so podlaga za obvladovanje določenih situacij (Kunter et al., 2013). Sodelovanje v dejavnostih nenehnega poklicnega razvoja učiteljem omogoča, da razvijajo in posodablajo svoje veščine, znanja in strokovno znanje, kar koristi učencem pri učenju. UNESCO tovrstno sodelovanje opredeljuje kot kazalnik pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov s fokusom na znatno povečanje števila kvalificiranih učiteljev do leta 2030 (United Nations, 2015,

2016). Po izsledkih tretje mednarodne raziskave poučevanja in učenja TALIS 2018 je v državah OECD sodelovanje učiteljev v dodatnih programih za usposabljanje skoraj vsesplošno in presega 90 % (OECD, 2019). Podatki za Slovenijo kažejo celo 98 % udeležbo učiteljev v aktivnostih nadaljnega izobraževanja in usposabljanja in se nanašajo na vzorec 2094 sodelujočih osnovnošolskih učiteljev ter 2200 srednješolskih učiteljev. V aktivnosti so všteta predavanja, seminarji, spletni tečaji, izobraževalne konference, formalni izobraževalni programi, hospitacije pri pouku na drugih šolah, obiski organizacij, sodelovanje v mreži učiteljev, branje strokovne literature in druge aktivnosti nadaljnega izobraževanja in usposabljanja (TALIS 2018 Slovenija, 2019: 139–142).

Izziv izboljševanja kakovosti izobraževanja zajema tudi visokošolski nivo, ki mu v našem prostoru prav tako sledimo. Spreminjanje pedagoških pristopov, vsebin ter dosežkov usposabljanj visokošolskih učiteljev od šestdesetih let do danes je pregledno predstavljeno v prispevku »Visokošolska didaktika in didaktično usposabljanje visokošolskih učiteljev pri nas – dosednji razvoj, izkušnje in problemi« (Marentič Požarnik, 2020). Kot učitelji, se tudi visokošolski kader pri svojem delu sooča s številnimi spremembami. Rast števila študentov, raznolikost novih izobraževalnih programov, bolonjska reforma, strukturne spremembe so gotovo med večjimi tovrstnimi spremembami. Ob tem je stalni profesionalni razvoj visokošolskih učiteljev opredeljen z veliko mero institucionalne avtonomije, na drugi strani pa tudi odsotnostjo obsežnejših akreditiranih programov, namenjenih visokošolskim učiteljem (Mezgec, 2020). Slednje potrjuje tudi primerjalna študija Eurydice, ki navaja, da v Evropi ne zasledimo veliko programov stalnega strokovnega usposabljanja namenjenih visokošolskim učiteljem, ki bi podpirala razvoj njihovih pedagoških kompetenc in znanj za pedagoško delo (European Commission, 2017).

Za namen usposabljanja slovenskega visokošolskega kadra, z uvažanjem prožnejših, sodobnih oblik učenja pa izboljšati kakovost visokošolskega izobraževanja, je bil v letu 2018 v okviru Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport pridobljen projekt z naslovom »Inovativne in prožne oblike poučevanja in učenja« (INOUP), ki ga sofinancirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija. Projekt INOUP 2018–2022 sledi strateškim smernicam in ciljem za reševanje izzivov v sistemih izobraževanja in usposabljanja, kot so opredeljeni v strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (European policy cooperation - ET 2020) in nacionalnem dokumentu na po-

dročju visokošolskega izobraževanja (Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020). Konzorcijski partnerji projekta INOVUP so Univerza v Ljubljani (vodilni partner), Univerza v Mariboru, Univerza na Primorskem pa tudi Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu. Projektu se je pridružilo še 29 samostojnih visokošolskih zavodov. V okviru številnih projektnih aktivnostih je tudi oblikovanje multiplikatorjev in izvajanje usposabljanj. Multiplikatorji so visokošolski učitelji z različnih področij raziskovalnega in pedagoškega dela, ki se v okviru projekta, o različnih pedagoških vprašanjih, usposabljaajo na tujih visokošolskih zavodih in inštitucijah. Pridobljena spoznanja za uporabo sodobnih oblik, metod in pristopov poučevanja multiplikatorji nato širijo v slovenski visokošolski prostor. Eden prvih takšnih prenosov znanja, s kratkega multiplikatorskega obiska na University College London (UCL), je bil v letu 2019 predstavljen in izveden na Fakulteti za naravoslovje in matematiko, UM. Štiriurnega usposabljanja z naslovom »Visokošolsko poučevanje v Angliji - utrinki in refleksija multiplikatorskih izkušenj« se je udeležilo 13 visokošolskih učiteljev, ki so bili seznanjeni s strategijo in cilji University College London, teoretičnim okvirjem »povezanega kurikuluma« v praksi na UCL (*A Connected curriculum for Higer Education at UCL*), izkustvenim pogledom na poučevanje na UCL ter glavnimi značilnostmi pristopa t.i. »ABC learning design« (*ang. Arena, Blended, Connected*) - oblikovanja aktivnih, sodobnih in medsebojno povezanih učnih načrtov. Prenos in preizkus hitrega in kreativnega načrtovanja učenja in poučevanja ABC, razvitem na UCL, kot inovativnega in fleksibilnega načina poučevanja iz tuje prakse v slovenski izobraževalni prostor je bil narejen tudi med slovenskimi osnovnošolskimi učitelji. V vzorec so bili vključeni učitelji, ki so v letu 2019/2020 na Fakulteti za naravoslovje in matematiko, Univerze v Mariboru obiskovali program dokvalifikacije za poučevanje predmeta Naravoslovje v OŠ. S kratko raziskavo smo želeli pridobiti mnenja učiteljev o uporabnosti ABC učnega pristopa pri načrtovanju pouka.

»ABC learning design« pristop in metodologija

Ugledna in priznana raziskovalna multidisciplinarna univerza University College London je po univerzi v Oxfordu in v Cambridgeu tretja najstarejša univerza v Angliji (ustanovljena leta 1826) z več kot 39.000 študenti ter 6000 akademskim in raziskovalnim osebjem. Njihovemu vodilnemu cilju, biti najboljši na svetu v povezovanju raziskav in izobraževanja, sledi strategija univerze zlasti s pobudo povezanega kurikuluma »*Connected Cur-*

riculum initiative» (Fung, 2014). Skupina UCL za digitalno izobraževanje (»UCL's Digital Education team«) skupaj s Centrom za spodbujanje učenja in poučevanja (»Centre for Advancing Learning and Teaching«) tesno sodelujeta s fakultetami za zagotavljanje kontekstualizirane podpore za evalvacijo in razvoj novih kurikulumov ter v izogib njihovemu le formalnemu oblikovanju (Nicol, 2012). Avtorja Clive Young in Natasa Perovic z UCL sta pri iskanju preprostega, racionalnega pristopa, ki bi omogočal nastanek dobro zasnovanih programov na trdnih izobraževalnih načelih oblikovala »ABC learning design« učni pristop, ki je hkrati časovno učinkovit in osredotočen na proces (Young in Perović, 2016). Kurikularnim skupinam pri oblikovanju modulov ali študijskih programov omogoča intenzivno delo v obliki delavnic in razvoj grafične predstavitve, kar so v izsledkih raziskav priporočale tudi študije različnih institucionalnih pristopov (Knight et al. 2014; Beetham, 2012). Povezani kurikulum, ki je zgoraj omenjen kot glavna strateška izobraževalna pobuda UCL, je predstavljen s šestimi razsežnostmi učenja in povzet po teoretičnem okvirju Diane Laurillard (Laurillard, 2012), ki briše ločnico med poučevanjem in raziskovanjem (Arthur, 2014). Šest učnih pristopov kot so usvajanje znanja (branje/gledanje/poslušanje), raziskovanje, utrjevanje, uporaba znanja, razprava in sodelovanje (ang. »*acquisition, inquiry, practice, production, discussion and collaboration*«) tvorijo ABC komplet s šestimi karticami. Dodatno gradivo oz. dokumentacija za izvedbo delavnic vključuje delovni list za zapis iztočnic z vidika ciljev in vsebine (ang. »*viewpoints*«) ter oceno obstoječih učnih aktivnosti (slika 1A), podlogo za novo oblikovanje vizualne oblike zapisa za doseganje ciljev z vrstami in zaporedji učnih dejavnosti, ki vključujejo tudi možnosti dela na daljavo. Za namen vključitve evalvacije kot sestavnega dela učnega procesa je vključeno načrtovanje formativnega in sumativnega preverjanja in ocenjevanja.

Delo v »ABC learning design« delavnicah, ki smo jo v nadaljevanju izvedli tudi z učitelji, ima časovni okvir 90 min in je organizirano na naslednji način:

- I. Kratka predstavitev, ki udeležencem približa posamezna orodja in njihovo pedagoško ozadje.
- II. Ocena trenutnega stanja uporabljenih učnih aktivnosti v programu, modulu ali predmetu s katero se strinjajo vsi člani ekipe in jo predstavijo moderatorjem. Udeleženci tudi narišejo grobo »obliko« v radarsko karto oz. t.i. »spider« grafikon.

- III. Skupina v nadaljevanju na papirni podlogi - »platnu« velikosti A1 (slika 1B) načrtuje distribucijo vseh učnih pristopov z zaporedjem posameznih izbranih kartic po časovni premici programa, modula ali predmeta. Pogosto se zaporedja aktivnosti ponavljajo.
- IV. Po oblikovanju usklajenega orisa učnih pristopov, udeleženci kartice obrnejo. Na hrbtni strani kartic je seznam dejavnosti, ki so povezane s posameznim tipom učnega pristopa in skupina nato izbere (s kljukico) posamezne dejavnosti ali tudi predlaga svoje aktivnosti. Cilj tega dela je vzpodbujanje strukturiranega pogovora med udeleženci in ne iskanje »prave« mešanice učnih dejavnosti.
- V. Po izbranih in dogovorjenih učnih aktivnostih udeleženci iščejo možnosti za formativno in sumativno preverjanje in ocenjevanje ter le-te označijo s pomočjo srebrnih (za formativno) in zlatih (za sumativno) samolepilnih zvezd, ki jih pritrdijo na izbrane dejavnosti. Na ta način si udeleženci oblikujejo pregled in podrobnosti o učnih in evalvacijskih dejavnostih programa, modula ali predmeta.
- VI. Udeleženci se vrnejo na začetni graf iz uvodnega dela delavnice in prilagodijo obliko modula, programa ali predmeta glede na novo zastavljeno delo ter razpravljajo o morebitnih spremembah.
- VII. Zaključni del je fotografiranje t.i. »vizualne zgodbe«, kar lahko uporabimo za izdelavo podrobne dokumentacije programa, modula ali predmeta.

V letu 2019/2020 smo v manjši kvalitativni raziskavi, v kateri je sodelovalo deset učiteljev (dva učitelja in osem učiteljic) iz prakse, predmetnih področij biologije in gospodinjstva, ki so v okviru dokvalifikacije za poučevanje predmeta Naravoslovje v OŠ pridobivali temeljna znanja s področja kemije, predstavljen model dela »ABC learning design« delavnice, praktično preizkusili. Z uporabo preprostega in učinkovitega pristopa na osnovi formata igre, so učitelji zasnovali načrt izvajanja pouka kemijskih vsebin, vključenih v učnih načrtih za naravoslovje v 6. in 7. razredu. Ob uporabi vnaprej natisnjenih učnih kartic so v delovni skupini ustvarili »vizualno zgodbo« (ang. »storyboard«). Učitelji so izbrali vrsto in zaporedje dejavnosti za doseganje ciljev in na ta način vizualizirali npr. izkušnje učencev pri učnih enotah ter ustvarili vpogled v realno izvedbo (strukturo in potek) učnih enot in njenih morebitnih pomanjkljivosti. Ob tem so učitelji med-

Slika 8: Ocena učnih aktivnosti (A)

Slika 9: Načrtovanje učnih pristopov ter preverjanja in ocenjevanja (B)

sebojno razpravljali, delili svoje izkušnje in iskali izboljšave. Cilj fokusne skupine učiteljev je bil osredotočen na potek dela v skupini, organizacijo dela, doživljanje smiselnosti in uporabnosti predstavljenega pristopa. Prisotna je bila visoka raven angažiranosti članov delovne skupine, sodelovalno delo in kreativen dialog.

Rezultati in ugotovitve

V Veliki Britaniji potekajo delavnice z uporabo ABC pristopa že več let, vanje pa je bilo vključeno že več kot 1000 učiteljev vseh izobraževalnih nivojev ter zasnovanih več kot 300 povsem novih izobraževalnih modulov. Metoda je priljubljena tudi na drugih univerzah v Evropi in širše.

Rezultati predstavitve in uporabe ABC pristopa med slovenskimi učitelji, ki so podali povratne informacije, so zelo pozitivni. Po izvedbi delavnice so učitelji s petstopenjsko lestvico ocenili uporabnost, sistematičnost, preglednost, jasnost in strukturiranost delavnice ter podali proste odgovore k splošni oceni. Vseh deset učiteljev, vključenih v izvedbo delavnice, je z najvišjimi ocenami ovrednotilo vse podane kriterije, še posebej pa so izpostavili pozitivno, ustvarjalno, diskusijsko sodelovanje in komunikacijo ter širok vpogled v načrtovanje in oblikovanje poučevanja predmeta Naravoslovje. Prav tako so učitelji prepoznali vključenost pestrih metod poučevanja, ter možnosti za vključitev različnih tehnologij. Oblikovanje vizualne »zgodbe poučevanja« je bila učiteljem v pomoč pri pogledu na obstoječ način dela, ob tem pa jim je omogočila videti, kako ga lahko izboljšajo z uvedbo novih metod učenja in poučevanja, preverjanja in ocenjevanja, ga morada umestiti tudi v spletno okolje ali dvigniti na ravni e-učenja.

Ugotavljamo, da je pristop »ABC learning design«, pripravljen v slovenščini in prilagojen našemu izobraževalnemu okolju, smiselno predstaviti širši skupnosti učiteljev. Njegova uporaba bi, po našem prepričanju, nedvomno olajšala celovit pristop k načrtovanju pouka v najširšem pomenu besede.

Ob koncu podajamo tudi pozitivno oceno prenosa znanja, pridobljenega v tujini v okviru INOVUP projekta na terciarno kot sekundarno raven. V nadaljevanju bi lahko spremljali uspešnost izvajanja ABC učnega pristopa v širši praksi.

Zahvala

Članek je rezultat raziskovalnega dela, sofinanciranega s strani Republike Slovenije in Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada v okviru projekta Inovativno učenje in poučevanje v visokem šolstvu (INOVUP).

Literatura

- Arthur, Michael . „The boundaryless career at 20: where do we stand, and where can we go?.“ *Career Development International* (2014).
- Arthur, Michael. „From research-led to research-based teaching.“ *Research Fortnight* 30 (2014).
- Beetham, Helen, and Rhona Sharpe, eds. *Rethinking pedagogy for a digital age: Designing and delivering e-learning*. routledge, (2007).

- Darling-Hammond, Linda, Maria E. Hyler, and Madelyn Gardner. „Effective teacher professional development.“ *Learning Policy Institute* (2017a). Pridobljeno s https://learningpolicyinstitute.org/sites/default/files/product-files/Effective_Teacher_Professional_Development_REPORT.pdf (10.10. 2019).
- Darling-Hammond, Linda. „Teacher education around the world: What can we learn from international practice?.“ *European journal of teacher education* 40, no. 3 (2017): 291-309.
- European Commission/EACEA/Eurydice. „Modernisation of higher education in Europe: Academic staff.“ (2017). Pridobljeno s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/topics/higher-education_en (10.10. 2019).
- Fung, Dilly. „Connected Curriculum: Transforming education at University College London.“ *UCL Academic Committee paper*. 3 July (2014).
- Knight, S., R. Smith, and C. Killen. *Enhancing Curriculum Design with Technology*. Technical Report. Joint Information Systems Committee (Jisc), United Kingdom, 2014. Pridobljeno s <https://repository.jisc.ac.uk/5987/1/enhancing-curriculum-design.pdf> (12.10. 2020).
- Kunter, Mareike, Uta Klusmann, Jürgen Baumert, Dirk Richter, Tamar Voss, and Axinja Hachfeld. „Professional competence of teachers: Effects on instructional quality and student development.“ *Journal of educational psychology* 105, no. 3 (2013): 805-820.
- Laurillard, Diana. *Teaching as a design science: Building pedagogical patterns for learning and technology*. Routledge, 2013.
- Mezgec, Maja. „Profesionalni razvoj in pedagoško usposabljanje visokošolskega učitelja.“ *Andragoška spoznanja* 26, no. 2 (2020): 75-85.
- Nations, United. „Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development.“ *New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs* (2015). Pridobljeno s <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> (10.10.2019).
- OECD, Teachers Matter. „Attracting.“ *Developing and Retaining Effective Teachers, Paris* (2005). Pridobljeno s <http://www.oecd.org/education/school/34990905.pdf>. (10.10.2019).
- OECD, Creating Effective. *Learning Environments First Results from TALIS*. Paris (2009). Pridobljeno s <https://www.oecd.org/education/school/43023606.pdf> (10.10. 2019).
- OECD, *How Teachers Update Their Teaching Skills to Cope with the Rapidly Changing World*. Paris (2019). pridobljeno s <https://www.oecd-ilibrary.org>.

org/docserver/282b9edd-en.pdf?expires=1611519848&id=id&accname=guest&checksum=9F326CE3BCFBA8C2AC3B96AoDD59E55E (10.10. 2019).

Požarnik, Barica Marentič. „Visokošolska didaktika in didaktično usposabljanje visokošolskih učiteljev pri nas.“ *Andragoška spoznanja* 26, no. 2 (2020): 15-32.

Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020 Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO71> (10. 10. 2019).

Strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (ET 2020) Pridobljeno s https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_sl (10. 10. 2019).

Talis 2018 Slovenija. »Vseživljenjsko učenje učiteljev in ravnateljev«: Izsledki mednarodne raziskave poučevanja in učenja Talis 2018 ed. Barbara Japelj Pavešić, et al. (Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2019).

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. „Education 2030: incheon declaration and framework for action for the implementation of sustainable development goal 4.“ (2016). Pridobljeno s http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf (10.10. 2019).

Young, Clive, and Nataša Perović. „Rapid and creative course design: as easy as ABC?.“ *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 228 (2016): 390-395.